

מתורתו של מו"ר זקן ראשי הישיבות הגאון האדיר רבי אליקים שלעזינגער שליט"א ראש ישיבה הרמה - לאנדאן יצ"ו

יוצא לאור ע"י איחוד אברכים בארה"ק - בדרכם של רבותינו מצוקי ארץ - בנשיאות מו"ר עט"ר שליט"א

פרשת במדבר - חג השבועות

והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם.

הרמב"ן כתב שבעת ציווי המניין לא נזכר למנות כלל הלויים, ורק אח"כ נאמר צווי לפקדם בפני"ע. ולמה לא נאמר מיד, אלא להורות שלא יהי' ללויים שום שיווי, ואילו נצטוו באותה שעה להמנות לבד, היינו ישראל לבד ולויים לבד, כבר הי' נחשב לשיווי בדרך מה, ולכן לא הוזכרו כלל. והרי מנין לויים לחוד הוא כדי שיהיו נפרדים כדאיתא ברש"י, ויש לדייק מהאמור מה נקרא נפרד, לא להזכר כלל, גם לא מחנה מול מחנה, והבן.

ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות.

בשאר שבטים נאמר בתורה ענין המנין לחוד וענין חניה לחוד, אבל בשבט לוי נאמר ביחד, שזוהי הפקידה להיות חונים סביב למשכן (ועי' מרן זצ"ל). והוא גדר בן תורה כדאיתא ברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל, ואכן אצל עוסק באומנתו האומנות לחוד והדירה הפרטית לחוד, אבל בן תורה הבית המדרש הוא בי רבנן, והבן.

איש על דגלו באותות לבית אבותם.

ענין דגלים, עי' בספר תולדות יצחק כי הדגל מרמז כחו וסגולתו של השבט, והענין לפי זה שכל אחד ידבק בסגולת וכה מסורת אבותיו כי זה כחו ולא ילך ממחנה למחנה, והוא ענין דגל של מלאכים [כמ"ש במדרש כי בשעת מ"ת ראו ישראל את המלאכים דגלים דגלים], כי יש להם שליחות אחת וזה תפקידם ולא יתכן להתחלף, והוא שנתאוו להיות כמותם בראותם דגלים דגלים.

ונסע אהל מועד מחנה הלויים.

עי' מש"כ מרן זצ"ל בענין מחנה לוי שהוא בני קהת, ותמוה דהא נאמר סתם מחנה לוי, ועוד איך לא נזכר כלל מחנה גרשון ומררי בסדר המחנות. ונראה דבר חידוש, הנה ענין גרשון ומררי שנסעו בין מחנה יהודה למחנה ראובן אנו יודעים רק מפסוקים בפרשת בהעלותך לגבי הקמת המשכן שגרשון ומררי הקדימו לבא לפני שבאו קהת עם הארון כדי שיקימו את המשכן לפני שמגיע הארון, נמצא לפי"ז כל טעם בני גרשון ובני מררי שהיו צריכים לנסוע לפני מחנה ראובן הוא מטעם עבודת הקדש עליהם, וא"כ שפיר י"ל דעיקר המחנה שלהם הוא מחנה לוי שבתוך המחנות, ומה שהי' למעשה נוסעים קדם הוא רק מחמת צורך עבודה גרידא, ולכן לא שייך להם שם מחנה, ולכן לא נזכר זאת בפרשת במדבר כיון שבאמת הם שייכים למחנה לוי שבתוך המחנות, וע"כ נקרא סתם מחנה לוי.

ואלה תולדות אהרן ומשה.

בפירש"י לפי שמשה למד בני אהרן נקראו תולדותיו, ועי' ברמב"ן ובא"ח שי"ל טעם אחר על שנקראו תולדותיו לפי שמשה רבנו פעל בתפילתו תפילה עושה מחצה שלא ימותו. והנה י"ל שצריך ב' הטעמים, כי מי שמלמדו הוא קודם לאביו כבהשבת אבידה, כי רבו מביאו לחיי העוה"ב אבל אם אביו ג"כ למדו תורה אז הוא קודם לפי שמביאו לחיי עוה"ז ועוה"ב. והנה אהרן ודאי הביאם לב' עולמות שבודאי גם אצלו למדו וא"כ איך חשיב הכתוב משה קודם לאהרן ולפי האמור שפיר שגם משה הביאם לב' עולמות.

(הכל מכת"י מו"ר שליט"א)

כי אל אשר תלכי אלך.

ביבמות מ"ז למדים מפרשה זו איך מקבלים גרים, ושם ת"ר מי שבא להתגייר בזה"ז אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזה"ז דווים וסחופים ויסורין באים עליהן וכו', אם אומר יודע אני וכו' מקבלים מיד ומודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות וכו' ומודיעים אותו עונשן של מצוות וכו' וכשם שמודיעים אותו עונשן כך מודיעים שכרם הוי יודע שעוה"ב אינו עשוי אלא לצדיקים ואין מרבים עליו ואין מדקדקים עליו, ושם מאי קראה דכתיב ותרא כי מתאמצת היא ללכת ותחדל לדבר אלי. אמרה אסור לך תחום שבת, באשר תלכי אלך. אסור לך יחוד, באשר תליני אליו. מפקדינן שש מאות וי"ג מצוות, עמך עמי. אסיר לך ע"ז, ואלוקיך אלוקי, ד' מיתות וכו', באשר תמותי אמות, ע"כ הוא בגמ'.

וכן הוא ברמב"ם כל זה בפ"ב מהלכות אסו"ב, אלא שהוסיף הרמב"ם ומודיעים אותו עיקרי הדת שהוא יחוד ד' ואיסור ע"ז ומאריכים בדבר זה ומודיעים מקצת מצוות קלות ומקצת חמורות ואין מאריכים בדבר זה ע"כ, והמגיד משנה תמה מנין לו שמאריכים בעיקרי הדת (ומה דאיתא בגמרא שאין מרבים קאי רק אהודעת המצוות) וכתב שסברא פשוטה היא.

ונראה שהדבר יצא לו להר"ם גם מגוף הפרשה שבכאן דכתיב ותאמר לכנה שובנה וכו' ויתן ד' לכם ומצאן מנוחה וכו' הלהן תעגננה לבלתי היות לאיש כי מר לי מאד יצאה בי יד ד', י"ל שמכאן למדו שצריכים לומר למי שבא להתגייר שישראל דויים ודחופים ויסורין וגו'. ואח"כ מה שאמרה הנה שבה יבימתך אל עמה ואל אלוהיה שובי אחרי יבמתך, נלמד מזה שצריך להגיד ענין יחוד ד' ואסור ע"ז, נמצא שהדבר מבואר בפסוקים שכך אמרה נעמי לרות.

אבל מש"כ באשר תלכי אלך תלוני אליו תמות אמות שמזה למדו בגמ' ענין הודאת מקצת מצוות דתחומין הוי קלות, ויחוד הוי חמורות, ומיתה היינו עונשין, כל זה למדנו רק מתשובותי של רות ולא נזכר בפסוק כלל מה שנעמי אמרה לה הפרטים האלה, נמצא שרק ברמז נאמר זה, וגם נעמי רק רמזה לה ומזה למדים שבדברים אלה אין להאריך ואין לדקדק, משא"כ עיקרי הדת, יחוד ד' ואיסור ע"ז מפורש בקרא שאמרה נעמי כן. (בית אב עה"ת ח"א)

ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לד' אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים וכו'.

פרש"י שזן ומפרנס את החיים ונטפל בצרכי המתים, ובמד"ר ואת המתים שנטפל בתכריכהון. הרי לכאורה כוונה בזה לבועז שעל ידו הקב"ה עשה חסד את החיים ואת המתים. בשלומא את החיים שפיר שזן ומפרנס את רות בלקיטתה וגם הותירה משבעה לחמותה כדכתיב לעיל, אבל מה ענין תכריכי מתים לכאן.

ואולי רמז עמוק יש בזה כי ידוע שכמו שמלבושים הם מלבושי הגוף כן הגוף הוא מלבוש הנשמה, כדאיתא בנפש החיים (שער א' פ"ה) ושאר ספרים, וגם ידוע סוד היבום שע"י יבום מתלבש נפש המת במיבם ואכמ"ל (והוא גם ענין חליצת הנעל עפ"י מש"כ בנפשה"ח שם שאמר הקב"ה למשה של נעלך מעל רגלך כי הגוף נמשל לנעל וא"ל הקב"ה שיתלבש בנשמתו לבד בשעה ההיא), והוא שידעה נעמי ברוח קדשה כי עתיד בועז ליבם את רות והוא מה שרמזו בזה במדרש שעשה חסד עם המתים בתכריכיהון, וד"ל. (שם ח"ב)

ויקה בועז את רות ותהי לו לאשה ויבא אלי.

נראה כי ויקח היא קיחה של קידושין ותהי לו לאשה הם הנשואין ואח"כ ויבא אליה, מה שהוצרך הפסוק להשמיענו כל הפרטים האלה להודיענו שאע"פ שהי' כאן ענין יבום אבל אין כאן יבום מדינא על כן הוצרך לעשות קידושין ונשואין ולא כיבמה הנקנית בביאה לבד. (שם)

נביא רואה ומבין לפי דרכו המיוחד, ומה שאדם זה מחדש אין אחר יכול לחדש, אם כי יש חילוקים דקים, כל דבר דק וכל סברא היא כמו אות אחת בתורה, שהוא לאין שיעור ותכלית כמו שדברנו [ונודע מההפלאה זצ"ל ואחיו שלמדו בחברותא ותחילה למדו רק גמרא לבד, ואחד כוון תמיד לפירש"י והשני לפי התוספות, והבן.]

וזהו הרחב פיך ואמלאהו (תהלים פא. יא.), 'פיך' דייקא, וכמש"כ רש"י (ברכות שם) תאותך, שירגיש בכל כחו ולבו שלו, על כן לא יזלזל בחידוש אחד בהבנה אחת, כי היא האחיזה שלו בכה"ת כולה, כמש"כ עץ חיים למחזיקים בה, וזהו החזקה שלו.

ומה גדול התביעה לאדם כזה שלא יתעצל ולא יבטל אפילו שעה אחת, כי מה שהוא לא יגלה לפי דרכו, אחר לא יוכל לעשות, ונמצא ח"ו חסר בתורה לעולם, והוא ענין לימוד בצוותא ובפלפול דאורייתא, שכל אחד עם תורה שלו, וצריך שיחשיב אדם תורתו של חבירו, וכמו שדברנו שזה ענין תלמידי רע"ק שלא נהגו כבוד כל אחד בתורתו של משנהו.

ואמרו על הפסוק "כי אם בתורת ד' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", דמתחלה היא תורת ד', ומשעמל בה נעשית תורתו ע"י שהגה בה יומם ולילה, והיינו תורה דיליה חלקו בתורה, ואמרו דשכח משה רבינו מה שלמד עד שניתנה לו במתנה (שמות רבה מא, ו), כי קיום התורה של האדם הוא רק ע"י תורה דיליה שבאה בעמלו בה לפי דרכו אז מתקיים.

[וזהו הטענה לתלמידי רע"ק, שלא החשיבו בחינת תורתו של כל אחד ואחד, וע"כ נשתכחה, אבל מי שידוע ענין זה ניתנה התורה לו במתנה, וה"ה לחבירו, וע"כ הוא מחשיב כל אות וכל סברא הנאמרת בתורה לשמה והיא קיום התורה].

וכל זה הוא ע"י יום מתן תורה, והוא שאמר ר' יוסף אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא (פסחים דף סח:), לא מדבר מהדיוטים בשוקא אלא מלומדים, כי כל אחד יש לו חופתו שזוכה לתורתו ועי"ז לכל התורה כולה, ותלוי זה בתשוקת התורה, וכמש"כ רש"י הנ"ל שיבקש כל תאותו, ויש להאריך וקצרתי.

(בית אב שיחות)

אנו מבקשים בתפלה "ותן חלקנו בתורתך", ולמה רק חלק, הרי אדם צריך לבקש לדעת כל התורה, וכדאיתא שביום הדין שואלים אותו על מקרא משנה גמרא וכו' עד כל התורה כולה נגלה ונסתר, ועוד איתא בברכות (דף נ.) הרחב פיך ואמלאהו בדברי תורה נאמר, ופירש"י תבקש כל תאותך, ולמה נבקש רק חלקנו בתורתך?

וראיתי בכתבי מו"ר המשגיח זצ"ל שעמד על זה, ותי' כי כל אדם יש לו חלק מסוים בתורה שעל ידו זוכה לכל התורה כולה, והזכיר את מש"כ במעלות התורה (ד"ה ושמעתי) בשם הגר"א ז"ל כי עץ חיים היא למחזיקים בה, הוא כמו אילן שיש לו שרשים וענפים ועוד ענפים וכו' והכל מחובר לאילן אחד, וכן הוא בתורה, שעל ידי חלקו המסוים זוכה לכל התורה, ועלהו לא יבול, עיי"ש בריש ספר מעה"ת, כן כל אדם ע"י החלק שיש לו בתורה זוכה בכל התורה כולה.

ואבאר יותר, כי האדם ושכלו ולבו הוא הכלי להשגת התורה, וכל אחד ואחד יש לו דרכו והבנתו והשגת לבו, והוא מבין התורה לפי השגה דיליה, וכה מגיע לכל התורה כולה, ואם פליגי הרמב"ם והראב"ה, כי כל אחד לפי הבנתו סובר כדרכו, וזה בכל התורה כולה, אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכן רש"י ותוספות כל אחד לפי רוחב לבו והבנתו.

ובגמרא חגיגה (דף ג:): "מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא", פי' דהאיך ילמוד אדם תורה, אלא כולם מרועה אחד וכנ"ל, כי היא התורה, לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, לאין שיעור ותכלית, וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל בתורה למשה מסיני.

וכן כשראה מרע"ה שרבי עקיבא דורש ראשי אותיות א"ל הקב"ה הכל בתורה שניתנה לך (מנחות דף כט:), אבל כל אחד לפי חלקו ודרכו.

ובסנהדרין (דף פט.) אמרו אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד אע"פ שהנבואה שוה עיי"ש בגמרא, כי כל

זכרונות ועובדות שסיפר מו"ר שליט"א על גאון הגאונים מרן הגר"ר בענגיס זי"ע גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו
 מהתקופה בו שימש מו"ר שליט"א כראש ישיבת פני משה שהיתה בנשיאותו של רבנו זי"ע
מובא לרגל היא"צ - ז' סיון תשי"ג לפ"ק

~ סיפר לי שבעת שנתקבל לשיבת וואלזין היה בן י"ד שנה, ודודו הלך עמו להציג לפני ראש הישיבה הגאון הנצי"ב זצ"ל, ושאל הנצי"ב את דודו מה יודע הנער, ענה לו שהוא יודע חצי ש"ס, הנצי"ב לא נתפעל הרבה ואמר "אינגעלע זעץ זיך גיך לערנען, א שאד די צייט", והוסיף רבינו זצ"ל כי לא יחיד היה בזה בימים ההם.

~ סיפר לי כי בבחירתו אחר שנתפרסם כבקי נקרא אל הגאון הרידב"ז זצ"ל שהיה מפורסם כבקי הכי גדול, ורצה לתהות על קנקנו, ואחר שבחנו על כל הש"ס הלך ושוב אמר לו "בחור איר קענט ווי איך".

~ רבינו זצ"ל היה נחשב אצל התלמידי חכמים כגאון הגאונים, והיה חוזר מחשבתי תמיד את לימודו, ופעם עשה סיום הש"ס מיוחד שקרא אותו הש"ס של "ווארטען" (המתנה) כי הרבה פעמים הוצרך להמתין על סידור קידושין וכדו', והיה לו סדר לימוד ש"ס מיוחד לדקות אלו.

~ בשנותיו האחרונות היה מתלונן על שכחתו ואמר לי "אויב איימצער געפונט וואס איך האב לעצטנס פארגעסן איז א שיינע ת"ח".

~ פעם אמר לי רבינו שעל כל מה שאחד יביא לך ראייה מש"ס ופוסקים, הנני מביא לך ראייה להיפוך, ורק דעת תורה בכחו להכריע מה אכן שייך להנידון.

~ בדרך כלל היה קורא את הנצי"ב זצ"ל בתואר "רבי", אבל לפעמים גם את רבינו הגר"ח מבריסק זי"ע היה קורא כן, ותמהתי על זה, כי לפי סדר תולדותיו כבר היה רבינו מבוגר ומופלג כשהגיע הגר"ח לוואלאזין ושאלתי אותו לפשר הדבר, והסביר לי כי כשהגיע הגר"ח לוואלאזין כבר ידעתי ש"ס ראשונים עם כל האחרונים, והגר"ח היה מטייל עמי בכל יום ודיבר עמי בלימוד (עד כדי שהיה אומרים עליו בישיבה בבדיחות "רבי חיים על צווארו ויעסוק בתורה"?) והוא בירר לי אז עומק הסוגיות עד ששכחתי את דברי האחרונים "דאן האב איך אנגעהויבן קענען לערנען" ועל כן קראו "רבי".

~ סיפר לי כי פעם בלמדו בוואלאזין בפורים בחצי הלילה ישב בבית המדרש ולמד מס' מגילה מענינא דיומא, ופתאום הרגיש שמישהו דפק לו על הגב והסתובב וראה איך שה"רבי" (הנצי"ב) עומד מאחוריו ואמר לו "וואקסט מיר א בעל הבית?".

~ שאלתי מפני מה קראו מדינתם "ישראל" ולא ארץ ישראל, וענה על מה אבדה "הארץ" על עזבם את תורתו.

~ סיפר לי כי הגאון רבי ברוך בער זצ"ל לא הסיר עינו כל זמן השיעור מלהסתכל על ה"רבי" באמרו כי כאשר מסתכל בפני הרבי הוא מבין יותר את השיעור, והיה רבי ברוך בער זצ"ל זוכר כל תנועה שעשה הרבי בעת הגדת השיעור, שאלתי האם הרבי הזה הכונה להגר"ח מבריסק זצ"ל, צחק על זה באמרו כלום היה אפשר להסתכל על הגר"ח בעת השיעור, הלא הגר"ח בעת הגדת שיעורו היה הולך ושב לכל אורך הביהמ"ד.

~ הגר"א זצ"ל היה לו קביעות לבקר את רבינו בכל חוה"מ וברכו "א גוט מועד רבי", שאלתי את רבינו לפשר הדבר, וסיפר כי בוואלאזין היה לכל בחור צעיר חברותא בשם "חזר-בחור" שהיה בחור מבוגר ולמדן שלמד עם הצעיר, ואני הייתי "חזר-בחור" לשני צעירים להג"ר ברוך בער זצ"ל ולהג"ר איסר זלמן זצ"ל ועל כן היא מברך אותי בתור "רבי".

~ דרכו של רבינו זי"ע היה שכשבאה לפניו שאלה, היה לוקח את הגמרא ומעביר ידו על העין משפט, ובוה חזר על השו"ע והפוסקים ואח"כ פסק, משום שאין להורות בלי עיון.

~ פעם נכנסתי לבית רבינו זי"ע והיה ראשו סמוך על השולחן בבכיות נוראות שאלתי בפשר הדבר, והראה לי בעיתון שלפניו (שהוצרך לקרותם מפני שהיה מרא דאתרא) כתוב שהביאו "טון" של בשר טריפה לארץ ישראל, השם ירחם.

~ אחרי התפילה העיר להש"ץ על כל טעות שאמר הש"ץ בדקדוק התיבות דגש או מלעיל ומלרע, עד שהבחורים השתמטו מלעבור לפני התיבה.

~ מו"ר מרן הגרי"ז מבריסק זי"ע העריך מאוד את גדלותו של רבינו זי"ע. ופעם אמר לי "רבי זעליג ראובן איז די גרעסטע", פעם היה מונח על שולחנו הספר לפלגות ראובן והרבה מאוד לשבח, ופעם בברית של אחד מנכדי מרן הגרי"ז זי"ע שהיה מסובין שם גדולי הדור ודיבר מרן הגרי"ז עמהן, ומיד שאך הגיע רבינו זי"ע קם מרן ז"ל לקבל פניו והסיב לדבר רק עמו עד שהלך, ורק אח"כ המשיך לדבר עם שאר הרבנים.

~ גם בזקנותו המופלגת היה כותב הסכמות בעת שוכבו במטה, ושאלתי האם עד כדי כך, א"ל זאת היא הגמילות חסד היחידה שאוכל עוד לעשות.

~ פשטותו ותמימותו עם כל חכמתו היה להפליא, לא ידע כלל מה זה התנשאות וכבוד כדרכם של גדולי תלמידי וואלאזין שכל מציאותם היתה רק שקידת התורה, כיבד קטן כגדול וחיבב כל ילד פניו היו שופכים רחמים וחמלה, ואם שפך אדם צערו לפניו ראו איך שהוא מצטער ממש ברוב רחמיו וטובו.

נתנדב לע"נ

הרב ר' משה אורי בן ר' יצחק שלמה
בלוי
קרבניטה של היהדות החרדית
בארה"ק וחותנו של מו"ר שיבלחט"א
נלבי"ע ח' סיון תש"ו

לע"נ

מרן הגאון ר' זעליג ראובן
בענגיס זצ"ל גאב"ד ירושלים
ובעל לפלגות ראובן
נלבי"ע ז' סיון תשי"ג

נתנדב

להצלחת המערכה הסוערת
להצלת בית החיים העתיק
בייהוד' ושתופסק החרפה
הנוראה דחיטוטי שכבי רח"ל.